

Επιγραφές στο Ιδίωμα της Αγιάσου

Εικόνα 1

Εικόνα 2

Εικόνα 3

Εικόνα 4

Εικόνα 5

Εικόνα 6

Το Αγιασώτικο Ιδίωμα

Οι συγγραφείς Δημήτριος και Ιωάννης Παπάνης στην τρίτη έκδοση του λεξικού για το αγιασώτικο ιδίωμα (2004: 14) αναφέρουν ότι «η Αγιασώτικη ντοπιολαλιά (όπως και όλα τα λοιπά Λεσβιακά ιδιώματα) ανήκει στα βόρεια λεγόμενα ελληνικά ιδιώματα. Έχει πάμπολλα κοινά χαρακτηριστικά με αυτά αλλά και αρκετές βέβαια ιδιομορφίες». Στην εισαγωγή του ίδιου λεξικού, οι συγγραφείς, Δημήτρης Παπάνης & Ιωάννης Παπάνης (2004:11-12), για να δείξουν το βαθμό διαφορετικότητας του ιδιώματος της Αγιάσου από τα υπόλοιπα γλωσσικά ιδιώματα της Λέσβου διηγούνται το παρακάτω ανέκδοτο:

«Τρεις Αγιασώτες φίλοι, γιου Κόπ'ς (ο Προκόπης), γιου Τίν'ς (ο Ευστράτιος) τσι γιου Γιώρς (ο Γεώργιος) πήγαν εθελοντές στον πόλεμο της Κορέας. Σαν έφτασαν εκεί την πρώτη μέρα και εγκαταστάθηκαν σε κάποιο στρατόπεδο, γιου Γιώρς έχασε τους άλλους δύο φίλους του και τους αναζητούσε. Μόλις είδε ξαφνικά του Κόπ', του φώναξε από μακριά: "Ε Κόπ', πουν' Τίν'ς;" και γιου Κόπ'ς απάντησε: Τιν'ς πίν' τσαγ'. Ε Προκοπή που είναι ο Στρατής;) και ο Προκοπής απάντησε: (Ο Στρατής πίνει τσάι). Μόλις άκουσαν οι υπόλοιποι Έλληνες εθελοντές τον ακατανόητο γι' αυτούς διάλογο, άρχισαν να κουνούν με θαυμασμό τα κεφάλια τους λέγοντας: "Βρε τους αθεόφοβους τους Αγιασώτες! Δεν πρόλαβαν να πατήσουν το πόδι τους στην Κορέα και έμαθαν κιόλας φαρσί τα... Κορεάτικα!!!».

Όπως βλέπουμε στο προηγούμενο παράδειγμα, η γλωσσική ποικιλία της Αγιάσου διαφοροποιείται σε σημαντικό βαθμό από τις ποικιλίες της υπόλοιπης Λέσβου και είναι εύκολα αναγνωρίσιμη. Για την Αγιάσο υπάρχει πλούσια λαογραφική παραγωγή και στο ιδίωμα της έχουν γραφεί μία πληθώρα από παραμύθια, πεζά, παροιμίες, ανέκδοτα, τραγούδια, αποκριάτικα δρώμενα, κ.ά.. Ενδεικτικά αναφέρουμε την παροιμιώδη έκφραση¹³ στο αγιασιώτικο ιδίωμα: «Πότι πίττα τσι τυρί. Πότι πίττα μοναχή», που σημαίνει ότι «άλλοτε θα τρως πίττα με τυρί, και άλλοτε μόνο πίτα (χωρίς τυρί)», όταν θέλουν να περάσουν το μήνυμα να «μάθει κάποιος να ζει στην καλοπέραση μα και στη φτώχεια, για να μπορεί να προσαρμόζεται στις εκάστοτε συνθήκες. Επίσης, αξίζει να αναφέρουμε ότι στην

Αγιάσο υπάρχουν σε διαφορετικά σημεία του χωριού αρκετές πινακίδες στις οποίες αναγράφονται παροιμίες, αποφθέγματα και άλλες ρήσεις στο αγιασώτικο ιδίωμα.

Μορφο - φωνολογικά χαρακτηριστικά Αγιασώτικου Ιδιώματος

Η διαφοροποίηση του ιδιώματος της Αγιάσου από την Κοινή Νεοελληνική σε μορφο-φωνολογικό επίπεδο¹⁵ είναι σημαντική. Στο αγιασώτικο ιδίωμα σύμφωνα με τους Δημήτρη Παπάνη & Ιωάννη Παπάνη (2004:15) εμφανίζεται πολύ συχνά ο *τσιτακισμός*, δηλαδή η τροπή του [k] σε παχύ [tʃ], όπως «τσειτύ» αντί του «κείται», «τσύρ'ς» αντί του «κύρης», «τσιρί» αντί «κερί» και διατηρείται ο *αναβιβασμός* του τόνου στην κλητική των λέξεων, όπως «πάτιρα» αντί «πατέρας», «μήτιρα» αντί «μητέρα» κατά το αρχαιοελληνικό «πάτερ», «μήτερ». Αξίζει να σημειωθεί ότι συναντάμε αρχαιοελληνικά γραμματικά φαινόμενα και αρχαιοελληνικούς γραμματικούς τύπους, που δεν υπάρχουν στη σημερινή νεοελληνική γλώσσα. Επίσης, γίνεται ευρύτατη χρήση υποκοριστικών σε -ελ', όπως «μουρέλ'» (κοχλιάριον), «χλιαρέλ'» (κουταλάκι), χαρακτηριστικό που σύμφωνα με την Αγγελική Ράλλη (2007: 200), είναι ιταλικής προέλευσης. Άλλωστε η κατάληξη -έλλης είναι χαρακτηριστική των Λεσβιακών επωνύμων, π.χ. Γιαννέλλης, Ξαφέλλης, Πλωμαριτέλλης. Άλλα μορφο-φωνολογικά χαρακτηριστικά του Αγιασώτικου ιδιώματος είναι η συχνή εμφάνιση ενός προθετικού -α, π.χ. «ασπέθα» (σπίθα), «αχλώνα» (χελώνα) κλπ., η ευρεία χρήση του αρκτικού α-, π.χ. «αψ'λός» (υψηλός), «ατζίζου» (εγγίζω), «ακκλησιά» (εκκλησία) και η προσθήκη ενός [i] στις κτητικές αντωνυμίες μετά την αποβολή του άτονου [u], π.χ. «πατέρας ιμ'» αντί του «ο πατέρας

μου», «γιου αδερφός ιτ» αντί του «ο αδελφός του». Γι' αυτό το τελευταίο, οι Δημήτρης Παπάνης & Ιωάννης Παπάνης (2004: 15) αναφέρουν ότι είναι ινδικής προέλευσης και καλείται νόμος *svarabhakti* κατά τον Paul Kretschmer. Για το ίδιο φαινόμενο οι Adamantios Gafos & Angela Ralli (2001, 2002), έχουν υποστηρίξει ότι πρόκειται για επένθεση του φωνήματος [i] για φωνοτακτικούς λόγους, δηλαδή ότι πρόκειται για τη διάσπαση του συμπλέγματος [sm], η οποία όμως υποστηρίζεται από την ύπαρξη παρόμοιου φωνήματος στην τουρκική γλώσσα με την οποία τα βόρεια

ιδιώματα βρισκόταν σε επαφή. Η Αγγελική Ράλλη (2007:195) αναφέρει για το θέμα αυτό το παράδειγμα «arkadaş-Im» (φίλος μου) στην τουρκική γλώσσα.

Επίσης, οι Δημήτρης Παπάνης & Ιωάννης Παπάνης (2004: 15-16) αναφέρουν ότι για την αποφυγή χασμωδίας¹⁶ παρουσιάζεται ανάπτυξη ενός ευφωνικού [j], π.χ. «κριγιάς» (κρέας), «τριγιά» (τρία), «βουγή» (βοή). Το ευφωνικό αυτό [j] εμφανίζεται και στα άρθρα στην αρχή ή στη μέση μιας φράσης, π.χ. «γιου Γιώρς», «γη Μαρίγια», «έφ'γι γιου Κόπ'ς» (έφυγε ο Προκοπής). Για την αποφυγή χασμωδίας εμφανίζεται και η ανάπτυξη ενός ευφωνικού [n], όπως «θα-ν-απουθάνου», «θα-ν-έρτου», ενώ έχουμε συχνά συγκοπή ολόκληρων συλλαβών χάριν σύντομης προφοράς, σε σημείο που μερικές φορές οι λέξεις να μην αναγνωρίζονται εύκολα, π.χ. «καλτσέ-βγου» (καβαλικεύω), «Άκστους» (Αύγουστος). Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτής της τάσης είναι η προφορά μερικών Αγιασώτικων ονομάτων, που από τετρασύλλαβα κανονικά καταντούν μονοσύλλαβα, π.χ. «Γιώρς» (Γεώργιος), «Κόπ'ς» (Προκόπιος), «Μπάνς» (Παναγιώτης) και ρημάτων όπως «κνιώ» (κουνάω), «ακμπώ» (ακουμπάω).

Αναφορικά με τις μεταβολές φωνηέντων πρέπει να αναφέρουμε ότι, γενικά, τα άτονα φωνήεντα έχουν την τάση να αποβάλλονται, συχνά μάλιστα και να συστέλλονται, όπου αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό των βορείων ιδιωμάτων. Ειδικότερα, σύμφωνα με τους Δημήτρη Παπάνη & Ιωάννη Παπάνη (2004: 16-17):

Το άτονο [a] στα σύνθετα με την πρόθεση *ανα* τρέπεται σε [i], π.χ. «ανιγιλώ» (αναγελώ), «ανιμασιώ» (αναμασώ), «ανιφύρνου» (αναφύρω), αλλά όταν τονίζεται διατηρείται, π.χ. «ανάστσιλ» (ανάσκελα), «ανάμισα» (ανάμεσα).

Το άτονο [ε] στην αρχή των λέξεων συνήθως αποβάλλεται ή τρέπεται σε [i], π.χ. «λεύτερους» (ελεύθερος), «'κατό» (εκατό) και «αργάτ'ς» (εργάτης), «αργαλείου» (εργαλείο). Σε άλλες περιπτώσεις τρέπεται σε [a] (αρκτικό), π.χ. «ακκλησιά» (εκκλησία), «ατζίζου» (εγγίζω) κλπ., ενώ στο μέσο των λέξεων το άτονο [ε] τρέπεται σε [i], π.χ. «πιρνώ» (περνώ), «λιμός» (λαιμός), ενώ το τονιζόμενο διατηρείται κανονικά, π.χ. «φέρνου», «δένου», «παίρνου». Μερικές φορές, όμως, το τονιζόμενο [ε] τρέπεται σε [o], π.χ. «σόνω» (σε σένα), «μόνω» (σε μένα).

Το άτονο [i] αποβάλλεται πάντα στα πρωτόκλιτα αρσενικά σε -ης και θηλυκά

σε -η. Έτσι τα αρσενικά παροξύτονα πρωτόκλιτα σε -ης κλίνονται ως εξής: «γιου ιργάτ'ς», «τ' ιργάτ'», «τουν ιργάτ'». Επίσης, την ίδια αποβολή έχουμε και στα βαρύτονα θηλυκά της πρώτης κλίσης σε -η - (ακόμα και στα άρθρα): «γη λικάν'», «τ'ς Λέν'ς» (της Ελένης), «τ'ναγάπ' σ'». Επίσης, το άτονο [i] στο μέσον των λέξεων πολύ συχνά αποβάλλεται, π.χ. «σ'μαδεύγου» (σημαδεύω), «σ'κώνου» (σηκώνω), κλπ., αλλά και διατηρείται μερικές φορές όπως «μηχανή», «σημιουμένους» (σημαδεμένος), «κτηφήνα».

Το άτονο [i] της κατάληξης των ουδετέρων πάντοτε αποβάλλεται, π.χ. «λιμόν'», «κανόν'», «πάγων'», κλπ. Στη μέση των λέξεων το άτονο [i] που προέρχεται από τροπή του [ε] σε [i] διατηρείται, π.χ. «πιτράδ'» (πετράδι), «λιμόν'» (λεμόνι). Επίσης, διατηρείται το τονιζόμενο [i], π.χ. «δίνου», «φρίχτου», «πίσου». Το άτονο [i] της κατάληξης των ρημάτων στο β' και γ' ενικό πρόσωπο πάντοτε αποβάλλεται, ενώ διατηρείται όταν τονίζεται, π.χ. «πιάν'ς», «χάν'ς», «παίρν'», «δίν'», αλλά «θαρρείς», «χουρεί». Τέλος, το άτονο [i] συνήθως αποκόπτεται, π.χ. «ζ'γαριά», «σ'μπέθιρους», αλλά «ζυγά», «τυρί».

Το άτονο [o] μερικές φορές αποβάλλεται, π.χ. «ακ'λουθώ» (ακολουθώ), συχνότερα όμως τρέπεται σε [u], όπως «άπουρους» (άπορος). Έτσι τα ουσιαστικά και επίθετα της β' κλίσης με κατάληξη -ος και ουδέτερο -ο τρέπουν την κατάληξη σε -ους και -ου, π.χ. «άθριπους» (άνθρωπος), «πόνους» (πόνος), και «παράπουνου», «ανάπουδου». Επίσης, το άτονο [o] τρέπεται σε [u], π.χ. «μούρο» (μωρό), «ζουγραφίζου», «ζουντανεύγου». Έτσι όλα τα παροξύτονα ρήματα σε [o] καταλήγουν σε [u], π.χ. «ζουλιάζου», «πιάνου», κλπ., ενώ τα οξύτονα σε [o] το διατηρούν, π.χ. «πιρνώ», «πουνιώ», κλπ. Σε μερικά οξύτονα σε -λώ ή -νώ αναπτύσσεται ένα [i] και έτσι παίρνουν τη χαρακτηριστική προφορά σε -λιώ ή -νιώ, π.χ. «παρακαλώ» (παρακαλιώ), «πονώ» (πουνιώ), κλπ., αλλά «χαλώ», «μ'λώ», «β'λώ», κλπ.

Τέλος, το άτονο [u] στη μέση των λέξεων συχνά αποκόπτεται, π.χ. «κ'μπί» (κουμπί), «κ'τσί» (κουκί), αλλά «μουρμουράς», «τούμπανου».

Αναφορικά με την *προφορά των συμφώνων* στο ιδίωμα της Αγιάσου, οι Δημήτρης Παπάνης & Ιωάννης Παπάνης (2004: 17-19) παρατηρούν ότι :

Το [j] μετά την αποκοπή ενός ακολουθούντος άτονου [i] εξακολουθεί να προφέρεται όπως στις συλλαβές, [ja], [ju], [jo], [ji] κλπ., π.χ. «προυσφάγ'», «λέγ'», «ζ'λεύγ'ς».

Το [z] όταν ακολουθεί τα φωνήεντα α, ε, ο, ω και το -ου προφέρεται

κανονικά. Π.χ. «ζάρ'», «ζόρ'». Όταν όμως μετά το [z] - ακολουθεί [i] τότε το [z] προφέρεται παχύ, όπως το γαλλικό j ακόμα και όταν τα άτονα [i] έχουν αποκοπεί, π.χ. «ζύγ'», «ζημιά», «ζ'γαριά», «ζ'μούσια» (ζυμώνω). Αλλά όταν μετά το [z] ακολουθεί [i] που προέρχεται από τροπή ενός άτονου [ε] σε [i], τότε το [z] προφέρεται κανονικά, π.χ. «ζιρβός» (ζερβός), «ζιματίζου» (ζεματίζω). Στο ρήμα «ζω» το [z] προφέρεται παχύ για να διακρίνεται από το «ζο» (ζών).

Το [l] προφέρεται όπως στη νεοελληνική λέξη «λιάζομαι», όταν μετά από το [l] ακολουθεί φθόγγος [i] (ι - η - υ - οι - ει) ακόμα και όταν υπάρχει αποκοπή του φθόγγου [i] λόγω ατονίας, π.χ. «ψαρέλ'» (ψαρέλι), «αλ'τουργιά» (λειτουργία), «αλ'φή» (αλοιφή). Όταν όμως το [i] προέρχεται από τροπή ενός άτονου [ε] σε [i], τότε το [l] προφέρεται κανονικά υπερωικά, π.χ. «λικάν'» (λεκάνη), «λιμός» (λαιμός), «λιμόν'» (λεμόνι).

Το [n] προφέρεται όπως στην ηχοποίητη λέξη «νιάου», όταν μετά το [n] ακολουθεί φθόγγος [i] (ι, η, ει, οι, υ), π.χ. «νειδία» (όνειδος), «μνήμα», «μνοιάζου». Με τον ίδιο τρόπο προφέρεται το [n] και όταν ο φθόγγος [i] έχει αποκοπεί λόγω ατονίας, π.χ. «μπαίν'ς» (μπαίνεις), «βγαίν'» (βγαίνει), «μισάν'χτους». Όταν, όμως, μετά το [n] ακολουθεί [i] που προέρχεται από τροπή ενός άτονου [ε] σε [i] τότε το [n] προφέρεται υπερωικά, π.χ. «νικρός» (νεκρός), «νιρό» (νερό). Υπερωικά, επίσης, προφέρεται το [n] όταν ακολουθούν άλλα φωνήεντα πλην του [i], καθώς και στο σύμπλεγμα [d] (ντ), π.χ. «ναμστός» (ξακουστός), «νέμ'» (υγρασία), «νουγώ» (καταλαβαίνω), «νταβούλ'» (τύμπανο).

Το [s] προφέρεται κανονικά συριστικά όταν ακολουθούν τα φωνήεντα [a], [ε], [ο], [u] (α, ε, ο, ω, ου) ή άλλα σύμφωνα πλην [m], [n] (μ, ν), π.χ. «σαμάρ'», «σελ'νου» (σέλινο), «σπω», «σταφίδα», «σχήμα». Όταν, όμως, ακολουθεί φθόγγος [i] (ι, η, ει, οι, υ), το [s] προφέρεται παχύ όπως στην αγγλική γλώσσα η λέξη «she», ακόμα και όταν ο φθόγγος [i] έχει αποκοπεί ως άτονος, π.χ. «σήμω», «σύκου», «σίδηρου», «βασ'λές» (βασιλεύς), «σ'τάρ» (σιτάρι), κλπ. Αντιθέτως, όταν το [i] προέρχεται από τροπή ενός άτονου [ε] σε [i], τότε το [s] προφέρεται κανονικά συριστικά, π.χ. «σιντούτσ'» (σεντούκι), «σιβντάς» (σεβντάς). Προφέρεται, επίσης, παχύ όταν ακολουθούν τα έρρινα [m] και [n] (μ, ν), π.χ. «σμαρίζου» (σημαδεύω), «σνεικάζου» (χορταίνω), «σμαζώνου» (συμμαζεύω), κλπ. Το [s] της πρόθεσης συν στα σύνθετα, μετά την αποκοπή του άτονου [i] και όταν ακολουθούν τα ψιλά σύμφωνα [k], [p], [t], ή [v], [γ] (κ, π, τ ή β και γ) προφέρεται σαν [z], π.χ. «ζμπέθιρους» (συνπέθερος), «ζ'γκάφτου» (συγκαίγομαι), «ζ'βάζου» (συβάζω), «αζβέστ'ς» (ασβέστης). Στο

σύμπλεγμα [ts] (τσ) έχουμε παχιά προφορά του [s] όταν ακολουθεί [i], π.χ. «στσιάχτρο» (σκιάχτρο), «αστισίτς» (είδος θάμνου). Επίσης, υπάρχει παχιά προφορά όταν οι λέξεις με το σύμπλεγμα [st] (στ) προέρχονται από την τουρκική γλώσσα, όπου σ' αυτήν χρησιμοποιείται το γράμμα ς = τσ, π.χ. η λέξη «τσατάλ'» που προέρχεται από την τουρκική λέξη «çatal» (διχάλα), η λέξη «τσαπ» που προέρχεται από την τουρκική λέξη «çap» (απάτη), η λέξη «τσακμάκ» που προέρχεται από την τουρκική λέξη «çakmak» (αναπηράς). Στις άλλες περιπτώσεις το [ts] (τσ) προφέρεται κανονικά, συριστικά, π.χ. «τσάπα», «τσατίζου». Τέλος, παχύ προφέρεται το [ts] (τσ) σε όλες τις περιπτώσεις τσιτακισμού, όταν δηλαδή προέρχεται από τροπή του [k] (κ) σε [ts] (τσ), π.χ. «σουκάτς'» (σοκάκι), «λουλάτς'» (λουλάκι). Το τελικό όμως [s] στις άλλες περιπτώσεις προφέρεται πάντα συριστικά, π.χ. «πατέρας», «σακάτς'» (ανάπηρος).

Στο διπλό γράμμα [ks] (κσ) το [s] προφέρεται παχύ όταν ακολουθεί το γράμμα [i] (-υ), π.χ. «ξύλου», «ξύνου», κλπ. ακόμα και όταν το [i] έχει αποκοπεί, π.χ. «ξ'λάγγουρου» (ξυλάγγουρο), «ξ'ώ» (ξύνω). Επίσης το [ks] έχει παχιά προφορά και όταν ακολουθεί οποιοδήποτε άλλο φωνήεν που έχει όμως αποκοπεί ως άτονο, π.χ. «ξ'νός» (ξινός), «ξ'μφών'» (ξημερώνει). Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις το [ks] προφέρεται κανονικά συριστικά, π.χ. «ξηρός», «ξκρεύγου», «ξιπιτώ» κλπ. Εξαιρείται μόνο η λέξη «ξκρέτ'ερ» (είδος γερακιού).

Στο διπλό γράμμα [ps] (ψ) το [s] προφέρεται παχύ όταν ακολουθεί οποιοδήποτε φθόγγος [i] (ι, η, ει, οι, υ), π.χ. «ψυρούτς'» (είδος γλυκίσματος), «ψήφικς» (χάντρες), «ψείρα», «ψιάζου» (ψάχνω) ακόμα και όταν ο φθόγγος [i] έχει αποκοπεί ως άτονος, π.χ. «ψ'το» (ψητό), «ψ'λό» (ψιλό), κλπ. Όταν όμως το [i] προέρχεται από τροπή ενός άτονου [ε] σε [i] τότε το [ps] προφέρεται κανονικά συριστικά, π.χ. «ψιγάδ'» (ψεγάδι). Σ' όλες τις άλλες περιπτώσεις το [ps] προφέρεται κανονικά συριστικά, π.χ. «ψαθί», «ψέμα», «ψόφους». Τα συμπλέγματα [g] (γκ, γγ) όταν ακολουθεί φθόγγος [i] (ι, ει, υ) τρέπονται σε [tz] και προφέρονται παχιά, όπως π.χ. «ατζίζου» (εγγίζω), «κάτζιλου» (κάγκελο), «ατζό» (αγγείο), «τζλώνου» (αγκυλώνω). Στις άλλες περιπτώσεις τα συμπλέγματα [g] (γκ, γγ) προφέρονται κανονικά, π.χ. «αγκάθ'», «αγκαστρώνου».

Λεξιλογικά χαρακτηριστικά Αγιασώτικου Ιδιώματος

Ένα άλλο γλωσσικό επίπεδο του Αγιασώτικου ιδιώματος που διαφοροποιείται, επίσης, σε σημαντικό βαθμό σε σχέση με την Κοινή Νεοελληνική είναι το λεξιλόγιο¹⁷. Πάντα σύμφωνα με τους Δημήτρη Παπάνη & Ιωάννη Παπάνη (2004: 14) έχουν ενσωματωθεί στον καθημερινό Αγιασώτικο λόγο πολλές λέξεις και φράσεις της αρχαίας ελληνικής, προσαρμοσμένες βέβαια στην Αγιασώτικη προφορά, π.χ. «ποίκα» (έχω κάνει) από το ρήμα «ποιώ» της αρχαίας ελληνικής, «απ'κάζου» (παίρνω είδηση, αντιλαμβάνομαι) από το ρήμα «απεικάζω¹⁸» της αρχαίας ελληνικής, «αφάτσια» (τα άγουρα φρούτα) από τη λέξη «όμφακες¹⁹» (άγουρο) της αρχαίας ελληνικής, «τις είνι;» (ποιος είναι), κλπ.

Επίσης, υπάρχει σημαντική παρουσία τουρκικών λέξεων και εκφράσεων αυτούσιων ή προσαρμοσμένων στην ελληνική γλώσσα²⁰, όπως π.χ. η λέξη «τα-κάτ» (δύναμη) που προέρχεται από την τουρκική λέξη «takat», η λέξη «γιανγκίν» (φωτιά) που προέρχεται από την τουρκική λέξη «yangin», η φράση «γκελ μπουρ-ντά» (έλα εδώ) που προέρχεται από την τουρκική φράση «gel burada», η λέξη «μπαντακτσής» (κακοπληρωτής) που προέρχεται από την τουρκική λέξη «batakçi < batak (βούρκος)». Παράλληλα, έχουμε μικρή παρουσία λέξεων ενετικής, ιταλικής, αραβικής και σλαβικής προέλευσης, π.χ. «αλάργα» (μακριά) από την ιταλική «alla + larga» (στο ανοιχτό πέλαγος), «μπάντα» (μεριά, πλάι) από την ιταλική λέξη «banda», «γκατζουρίδα» από τη βενετική «ganzo» και «γκλάβα» (κεφάλι) από τη σλαβική λέξη «glava» (Παπάνης & Παπάνης, 2004: 15).

Το γεγονός ότι οι Αγιασώτες διατήρησαν αρκετές αρχαιοελληνικές λέξεις και φράσεις στο λεξιλόγιο τους οφείλεται κατά τους Δημήτρη Παπάνη & Ιωάννη Παπάνη (2004: 12) στη γεωγραφική απομόνωση της Αγιάσου από την υπόλοιπη Λέσβο.

Παράλληλα όμως τίθεται ο προβληματισμός των Δημήτρη Παπάνη & Ιωάννη Παπάνη (2004:12) για την ύπαρξη τουρκικών λέξεων και φράσεων (25 με 30% των λέξεων που κατέγραψαν οι παραπάνω στο λεξικό τους είναι τούρκικες, αυτούσιες ή προσαρμοσμένες στην ελληνική γλώσσα), παρόλο που στο χωριό της Αγιάσου δεν κατοίκησαν ποτέ Τούρκοι εκτός από κάποιους χωροφύλακες. Παραθέτουμε τους κυριότερους λόγους που κατά τους Δημήτρη Παπάνη & Ιωάννη Παπάνη (2004:12-13) συντέλεσαν ώστε να ενσωματωθούν στον καθημερινό Αγιασώτικο λόγο πάρα πολλές τούρκικες λέξεις:

Στο ξακουστό πανηγύρι της Παναγίας της Αγιάσου ερχότανε χιλιάδες χριστιανοί όχι μόνο από τα χωριά του νησιού αλλά και από τα Μικρασιατικά παράλια, οι οποίοι μιλούσαν και την τουρκική γλώσσα. Πολλοί από αυτούς παρέμεναν όλο το δεκαπενταύγουστο στην Αγιάσο.

Πολλοί Αγιασώτες εμπορευόμενοι επικοινωνούσαν και με τους κατοίκους των άλλων μικτών χωριών της Λέσβου και της πρωτεύουσας και έτσι είχαν επαφή με την τουρκική γλώσσα (του Εμπορίου και της Διοίκησης).

Μια άλλη ακόμα αιτία είναι ότι η Αγιάσος από το 1701 είχε απαλλαχθεί με Σουλτανικό φερμάνι από τη φορολογία, με εισήγηση του διοικητή των χωριών του κάμπου, ο οποίος θεώρησε ότι όφειλε την ίασή του από μια βαριά αρρώστια στη θαυματουργή επέμβαση της Παναγίας της Αγιάσου. Μετά από αυτή την απαλλαγή αρκετοί κάτοικοι άλλων μικτών χωριών της Λέσβου που γνώριζαν τούρκικα άρχισαν να εγκαθίστανται σιγά-σιγά στην Αγιάσο για να γλυτώσουν κι αυτοί από τη βαριά φορολογία.

Σημαντική γλωσσική επίδραση θα πρέπει να άσκησαν και οι πολλές μικρασιατικές ελληνικές οικογένειες, οι οποίες εγκαταστάθηκαν στην Αγιάσο και χρησιμοποιούσαν πληθώρα τουρκικών λέξεων στον καθημερινό τους λόγο.

Συντακτικά χαρακτηριστικά Αγιασώτικου Ιδιώματος

Οι Δημήτρης Παπάνης & Ιωάννης Παπάνης (2004: 15) αναφέρουν ως το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του Αγιασώτικου ιδιώματος σε επίπεδο σύνταξης καταγράφεται η τοποθέτηση των προσωπικών αντωνυμιών μετά το ρήμα (ως υποκείμενο ή αντικείμενο) π.χ. «ξερού γω», «ποίκα τα», «δώτσι μι».

Βιβλιογραφία

GAFOS, A. & RALLI, A. (2002). «Morpho-syntactic Features and Paradigmatic Uniformity in Two Dialectal Varieties of the Island of Lesbos». Στο *Journal of Greek Linguistics* 2, 519-551.

ΡΑΛΛΗ, Α. (2007). «Η διάλεκτος Κυδωνιών – Μοσχονησίων: Μία Πρώτη Προσέγγιση». *Πρακτικά Ε' Συνάντησης Ιστορίας: Αϊβαλί – Μυτιλήνη: Μια Αμφίδρομη Σχέση*. Αθήνα, 187-202.

ΠΑΠΑΝΗΣ, Δ. & Ι. ΠΑΠΑΝΗΣ (2004). *Λεξικό του αγιασώτικου γλωσσικού ιδιώματος. Λεσβιακή λαογραφία*. 3^η έκδοση, Μυτιλήνη.

Αποσπάσματα από την Μεταπτυχιακή εργασία της Ειρήνης Κουνιαρέλλη με τίτλο:

“ Κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση του ιδιώματος της Λέσβου.
Γλωσσικές στάσεις στις περιοχές Αγιάσου και Πλωμαρίου”